

zal bij den student versch genoeg zijn, zoodat hij dergelijke afbeeldingen met uitgebreide beschrijving in den tekst, gevoegelijk kan missen.

Voor den arts is het werkje m.i. ongenietbaar. Voor den beginnening mag het eenige waarde hebben als leidraad. Het onderwerp had echter een betere bewerking verdiend.

C. F. KOCH.

THOMAS MANN, *Der Zauberberg*. Roman in 2 deelen. Bij s. FISCHER, Berlijn. Prijs: in half linnen 20 R.M..

Ruim 1200 bladzijden; een boek om den winter mee door te komen; een boek, dat men niet achter elkaar kan uitlezen, maar dat men telkens weer met evenveel genoegen ter hand neemt, en dat tot het einde toe blijft boeien.

Het behandelt, zooals THOMAS MANN zelf bij het begin zegt, de onopgesmukte geschiedenis van een eenvoudig jongmensch, een koopman uit *Hamburg*, die voor drie weken in *Davos* op bezoek komt, en er tenslotte zeven jaren blijft. Een lichte verhooging en een kleine schaduwplek op het Röntgenbeeld bepalen zijn lot. Vóórdat nog de drie weken van zijn bezoek verstreken zijn, ligt hij evenals al de andere op een ruststoel, ingelijfd in de merkwaardige samenleving van „hen daarboven”. En als na anderhalf jaar zijn toestand hem eigenlijk wel zou veroorloven naar het laagland terug te keeren, dan is hij zoo in het leven van den tooverberg ingegroeid, dat hij zich niet er van los kan maken, en voorwendsels zoekt, om zijn verblijf te verlengen.

Het lijkt onwaarschijnlijk, wanneer ik dat hier zoo in het kort vertel, maar in het verhaal zelf komt ons die onmacht van HANS CASTORP, zich uit den band te bevrijden, heel natuurlijk, heel aannemelijk voor. Zóó duidelijk beschrijft MANN ons den machtigen invloed, dien het sanatoriumleven op den patiënt uitoefent. De schijnbare tegenstrijdigheid wordt tot iets heel begrijpelijks. Het onbewust verlangen van den jongen man naar den terugkeer der vrouw, die hij is gaan liefhebben, zouden wij zelfs niet ter verklaring noodig hebben.

In dit boek wisselen beschrijvende en beschouwende gedeelten elkaar voortdurend af. Naast meesterlijke beschrijvingen, die uitmunten door eenvoud van taal en strakheid van teekening, komen er wijsgeerige beschouwingen in voor, waarbij men den schrijver slechts met uiterste inspanning volgen kan: beschouwingen over leven en dood, over het begrip tijd, over godsdienst, politiek, goed en kwaad, lijkverbranding, doodstraf, en nog zooveel meer. Het duizelt den lezer soms bij die vlucht tot in ijle hoogten van menschenlijke redeneerkunst, die nu eens met vasten greep gevangen houdt, en dan weer plotseling aandoet als hol woordenspel.

Als voornaamste dragers van zijn wereldbeschouwing voert MANN twee personen op, die beiden hun best doen, HANS CASTORP voor hun leerstellingen te winnen. Het zijn SETTEMBRINI, een Italiaansche humanist en vrijdenker, en NAPHTA, een voor Jesuïet opgeleide Russische jood, die in het katholicisme en het com-

munisme sterke verwantschap vindt. Zoo vinnig zijn de twist-gesprekken tusschen deze twee ijveraars, dat zij tenslotte in een duel eindigen, waarbij SETTEMBRINI in de lucht schiet, en NAPHTA onder het uitstooten van den kreet: „lafaard” zich zelf den kogel door het hoofd jaagt, dien zijn tegenstander hem had willen sparen.

Het is hier de plaats niet de letterkundige of maatschappelijke waarde van des schrijvers denkbeelden te gaan ontleden. Voor ons, geneesheeren, is van meer belang de schildering van het eensdeels eentonige anderdeels bonte gebeuren in het sanatorium, waar gasten uit alle deelen der wereld samenkomen, en waar de dood en het leven zoo dicht bij elkaar wonen. En daarin is MANN een meester. Hoe sober, maar tegelijkertijd voortreffelijk is niet de beschrijving van het vallen van de eerste sneeuw, of die van den dooi, twee gebeurtenissen, welke zoo sterken invloed uitoefenen op het leven van „hen daarboven”. Hoe onstuimig is dat verlangen om te blijven leven, en hoe vredig soms het heengaan van den tering-lijder geteekend! De lichtzinnige levensopvatting, het kenteekend gebrek aan inzicht in eigen toestand, de geneigdheid tot mopperen, en zoovele andere eigenaardigheden van den tering-lijder worden naar voren gebracht. Nu eens leeft men de pret mee van een jong meisje, dat met haar fluitenden pneumothorax een argeloozen voorbijganger kan doen schrikken, dan weer hoort men een patiënt in geuren en kleuren vertellen van de afschuwelijke gewaarwording van den pleura-shock.

Levendig is ook het verhaal der feestviering met Kerstmis en Paschen, en vooral met Carnaval, wanneer de galgenhumor zijn toppunt bereikt in een maskerade, waarbij men als „thermometer” of als „magere Hein” verkleed gaat. Groote kinderen zijn het in hun bespottung van eigen lot, groote kinderen in het zoeken naar vermaak. Als door een of andere toevalligheid de liefhebberij van fotografeeren in het sanatorium binnendringt, dan wordt plotseling elk vertrek in een donkere kamer veranderd, totdat een begin van brand een algemeen verbod tegen deze overdrijving noodig maakt.

Op een anderen tijd komt het patience-spel in de mode, dan weer de wereldtaal: „Esperanto”; maar wat hen ook in beslag neemt, het ontaardt alles tot een ware woede, of, zooals MANN het uitdrukt, tot een echte epidemie. Maat en zelfbeheersching schijnen geheel te ontbreken.

In zijn volle kracht toont de schrijver zich, wanneer hij ons de vroolijke uitbundigheid van een fuif of de beangstigende spanning van een spiritistische scéance laat meeleven. Wel vragen wij ons af: „zou dat in een sanatorium mogelijk wezen?” Het hoofdstuk, getiteld: „vingt et un”, is geheel gewijd aan een kaartavondje in het restaurant van het sanatorium, dat ongemerkt overgaat in een dronkemanspartij (een ander woord is er niet voor te vinden), die eerst 's-nacht om 2 uren plotseling uiteen stuift op het (bovendien nog valsche) gerucht, dat de dokter op komst is. De aanlegger van dit drinkgelag is mijnheer PEEPERKORN, een rijke koffieplanter van *Java*, die zelf niet aan tuberculose lijdt, maar alleen zijn „reisgenoot” in het sanatorium vergezelt.

En dan die spiritistische avondjes, die geleid worden door den assistent-geneesheer, een vurig beoefenaar der psycho-analyse. Afschuw vervult ons voor de geestesmarteling, waaraan het jonge meisje, dat als medium dienst doet, in bijzijn van een achttal ingewijde patiënten, ten prooi is; maar met welk een meesterschap is de „tranche” van het ongelukkige slachtoffer weergegeven! Doch wij vragen nog eens: „is dat in een sanatorium mogelijk?” En dan te weten, dat men u in *Davos* onmiddellijk den naam noemt van de inrichting, waar deze roman speelt, en van den geneesheer, die er aan het hoofd staat. Het is moeilijk te beoordeelen, wat in dit boek waarheid, wat verdict is. Ook blijkt niet, of de schrijver zelf het leven „daar boven” heeft meegemaakt, of dat hij de stof voor zijn werk uit de tweede hand heeft. Er zijn enkele voorvallen, die ons aan de waarheid der gegeven voorstelling doen twijfelen. Zoo groet bijv. de geestelijke, die het „viaticum” aan een stervende gaat brengen, een voorbijganger door zich het hoofd te ontblooten. Is het niet gebruikelijk, dat een geestelijke in zulke omstandigheden onbewogen zijn weg vervolgt, zonder acht te slaan op zijn omgeving?

Voor den goeden naam van ons edel beroep moeten wij hopen, dat het beeld, ons door MANN van de dokters en de verpleegsters gegeven, op zijn minst genomen sterk overdreven is. Is het wel aan te nemen, dat een geneesheer voor den stervende, die tegen den dood worstelt, als voornaamste stopwoord heeft: „Stel je niet zoo aan?” Wat te denken van den dokter, die aan de patiënten-tafel meeëet (toch waarschijnlijk ook om de goede stemming en den goeden toon te bewaren) en die aan het dessert gaat uitweiden over het proces der ontbinding na den dood; en dat niet in kiesche termen, maar met een realisme, dat doet walgen? Zoo is er meer. Als de dokter een klacht heeft ontvangen over een patiënt, die zijn sterk bacillenhoudende fluimen (GAFFKY No. 10!) overal zorgeloos heenwerpt, dan betuigt hij zijn verlegenheid met het geval aan HANS CASTORP. Die gevaarlijke smetstofverspreider houdt met zijn familie een groot aantal kamers van de inrichting bezet en betaalt daarvoor goed. Een berisping zal hij niet verdragen, en wanneer hij het sanatorium verlaat, zal de dokter onaangenaamheden krijgen met de directie. HANS CASTORP raadt hem aan, maar een oogje dicht te doen. Dat zal wel het beste zijn, meent de dokter zelf ook. Hij doet trouwens den heelen dag niets anders; hij heeft al een blepharospasmus van het louter oogjes toedoen. Zeker, er wordt ook veel gezegd over de groote kunde en bekwaamheid van dezen geneesheer, maar dat kan toch tenslotte onze verachting niet overwinnen.

Van de vele lotgenooten, die HANS CASTORP in *Davos* leert kennen, heb ik reeds enkelen genoemd. Het zijn natuurlijk een groot aantal, en vogels van zeer verschillende plumage. Terloops zij hier opgemerkt, dat onder hen de Nederlanders, mijnheer PEEPERKORN en mevrouw SALOMONS niet de nobelste zijn, al is misschien mijnheer PEEPERKORN wel de krachtigste „persoonlijkheid”, de meest levende figuur uit het boek. In welke verhoudingen en betrekkingen dit sanatoriumvolkje onder elkaar leeft, hoe zij elkander haten en liefhebben, en vooral hoe zij op elkander onbewust invloed uitoefe-

nen, is natuurlijk niet zoo in het kort na te vertellen. Niet allen geven zich zoo gemakkelijk aan dit leven over. HANS CASTORP is er, zonder eenigen tegenstand te bieden, in ondergedoken. Zeven jaren lang is hij onafgebroken in *Davos* gebleven, totdat in 1914 het vaderland hem als soldaat noodig heeft, en wij hem op het slagveld in Vlaanderen voorgoed uit het oog verliezen.

Het behoeft niet te verwonderen, dat dit boek in de kringen, waarin het speelt, geen heel gunstig onthaal vindt, en dat men zich beklagt over de onbescheidenheid en onbarmhartigheid, waarmee THOMAS MANN in het leven van „hen daarboven” gewroet heeft. De toon van den recensent in de „Davoser Blätter” is die van iemand, die zich diep gegriefd voelt. Hij tracht de waarde van het werk in alle opzichten te ontzenuwen, maar kan daarbij zijn gekrenktheid zóó weinig verbergen, dat telkens bij ons de vraag opkomt: „Zou MANN zóó raak geslagen hebben?” Neen, onbelangrijk is dit boek zeer zeker niet.

J. B. F. VAN GILS.

J. W. BIGGER, *Handbook of Bacteriology*. BAILLIÈRE, TINDALL and COX, London 1925; (XV + 413 bldz., met 5 gekleurde platen en 66 afbeeldingen in den text). Prijs: 12 sh. 6 d.

Een boekje, bepaaldelijk voor de studenten in de geneeskunde aan de universiteit te Dublin geschreven, met deugden van zakelijken stijl, behoorlijke afbeeldingen, goed papier, klein formaat (octavo) en lagen prijs. Aan de algemeene bacteriologie is geen aandacht geschonken; de herkenning der ziektekiemen is daarentegen zorgvuldig besproken. De leer der immuniteit en de in Engelsche laboratoria gebruikelijke serologische werkwijzen zijn vrij uitvoerig behandeld: in het bijzonder DREYER's agglutinatiemethode, CASTELLANI's verzadigingsproef, WRIGHT's bepaling van den opsonischen index, HARRISON's uitvoering van WASSERMANN's reactie, DREYER en WARD's Σ -reactie (de vlokkenreactie, die ter gelegenheid van het concours voor den Volkenbond als eerste aankwam). Op de proef van WEIL-FÉLIX bij vlektyphus valt niet voldoende licht.

Voor den student lezenswaardige hoofdstukjes zijn voorts gewijd aan anaërobe wondbacteriën, spirochaetes, onzichtbare vira, ziekteverwekkende schimmels en protozoën. Het gedeelte over de bereiding van kweekgronden en over de kleurmethodes acht ik minder geslaagd: het voorschrift voor de kleuring volgens GRAM is niet betrouwbaar, evenmin dat voor de plaat van ENDO.

DIEUDONNÉ's agar voor *V. cholerae* wordt niet genoemd en het recept van PETROFF's kweekgrond voor den tuberkelbacil is vergeten.

De schrijver volgt in het algemeen de Amerikaansche nomenclatuur, zooals die in BERGEY's *Manual* (zie dit *Tijdschrift*, 1923, II, bldz. 2618 en 1920, II bldz. 2541) is gegeven.

J. J. VAN LOGHEM.
